

dr hab. Monika Przybysz, prof. UKSW
Wydział Teologiczny
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

Recenzja rozprawy doktorskiej
mgr lic. Anny Rondomańskiej
„Kerygmaticzna koncepcja teologii
według ks. Wincentego Granata”

Olsztyn 2018, ss. 303

(promotor: dr hab. Katarzyna Parzych-Blakiewicz, prof. UWM)

Podając się do analizy tematyki teologii kerygmaticznej nie sposób z dzisiejszej perspektywy nie odnieść się do dwóch niezwykle ważnych dokumentów Urzędu Nauczycielskiego Kościoła. Pierwszym z nich jest Adhortacja Apostolska Papieża Franciszka „Evangelii Gaudium” a drugim dokument końcowy z Aparecidy V Ogólnej Konferencji Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów. W polskim wydaniu tego dokumentu (Aparecida. V Ogólna Konferencja Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów. Dokument końcowy, Gubin 2014) redaktorzy zamiast wstępu dołączyli streszczenie rozmowy z Papieżem Franciszkiem na temat tego dokumentu, które to streszczenie zredagował ks. bp Grzegorz Ryś, Przewodniczący Zespołu KEP ds. Nowej Ewangelizacji. Można w tym tekście zapoznać się z najważniejszymi informacjami dotyczącymi powstania tego ważnego w teologii kerygmaticznej dokumentu, dlatego pozwolę sobie przywołać najważniejsze kwestie.

Dokonując refleksji nad stanem Kościoła w Ameryce Łacińskiej, ojcowie synodu w czasie prac zastosowali powszechnie znaną metodę: „Widzieć – Osądzać – Działać”, jednak dość szybko podjęli refleksję nad samym „patrzeniem”. Dlatego pierwsza część tekstu jest poświęcona zagadnieniu uczniostwa i patrzenia z wiarą oczami ucznia Jezusa. Uczniostwo i zaangażowanie misyjne są zdaniem papieża Franciszka nierozłączne, jedno bez drugiego nie istnieje. Ta logika leży u podstaw kluczowego wezwania z Aparecidy: wezwania do nawrócenia pastoralnego. Kościół – jak każdy zdrowy Organizm – potrzebuje doświadczenia wzrostu. Ważne jest jednak nie tylko to,

czy Kościół rośnie, ale także w jaki sposób rośnie, nie na drodze prozelityzmu, lecz dzięki atrakcyjności świadectwa, które pociąga skutecznie, na drodze nawrócenia, nie zaś sformalizowanej akcesji.

Te najważniejsze dla współczesnej teologii kerygmatycznej pojęcia są kluczem nie tylko do odczytania dokumentu biskupów Kościoła Ameryki Łacińskiej, ale także adhortacji apostolskiej papieża Franciszka. Dokument z Aparecidy nie był przygotowany wcześniej – został wypracowany w trakcie synodu i samo jego powstanie było efektem otwarcia się ojców synodalnych na działanie Ducha Świętego. To, co niemal niewykonalne, okazywało się możliwe (na przykład przepracowanie w dwa dni ponad dwóch tysięcy zgłoszonych poprawek). Nie poprawiano anonimowego i abstrakcyjnego gotowego tekstu, lecz biskupi pracowali na własnym doświadczeniu przeżywanej wiary w trakcie obrad w sanktuarium maryjnym w jego dolnym kościele. Swoiste „tło” obrad stanowiła dochodząca z górnego kościoła nieustanna „muzyka” modlitwy nawiedzających sanktuarium pielgrzymów. Dokument rodził się więc nie tylko z uporządkowanej refleksji teologicznej, ale także z modlitwy i z doświadczenia Kościoła. Każdy kolejny dzień pracy biskupi rozpoczynali Eucharystią sprawowaną z wiernymi. Dokument powstawał więc w trakcie życia wspólnoty Kościoła, wśród Ludu Bożego, w spotkaniu z Nim, a nie w izolacji.

Papież Franciszek nie tylko brał udział jako kardynał w powstawaniu dokumentu, ale również później cytował ten tekst w adhortacji „Evangelii Gaudium”. Dwa pojęcia są w dokumencie z Aparecidy z maja 2007 roku kluczowe. Pierwszym jest „misja kontynentalna”, czyli używany w Ameryce Łacińskiej odpowiednik określenia „nowa ewangelizacja”. Drugim ważnym terminem jest „nawrócenie pastoralne”, czyli decyzja zmiany życia po usłyszeniu Dobrej Nowiny. To dookreśla perspektywę podejmowanych w Kościele działań i rodzi nowe wyzwania, wyznaczając zmianę w myśleniu o tym, na czym polega misja Kościoła.

Do głoszenia Dobrej Nowiny powołani są wszyscy członkowie wspólnoty Kościoła katolickiego, a nie tylko osoby duchowne i konsekrowane, co podkreślał wielokrotnie święty Jan Paweł II i powtarza dziś także papież Franciszek. O tym, że jest to zadanie przede wszystkim dla wiernych świeckich przypominał papież Benedykt XVI („Ewangelizacja zadaniem wszystkich”, 3 XII 2005 – Przemówienie Ojca Świętego do

II grupy biskupów, Biskupi polscy z wizytą „ad limina Apostolorum”). O roli świeckich w ewangelizacji wspominał także wielokrotnie kilkadziesiąt lat wcześniej ks. prof. Wincenty Granat w kilku swoich dziełach, m.in. „Ku człowiekowi” czy „Personalizm”. Misjonarzem jest każdy uczeń Chrystusa, a głoszenie Ewangelii nie jest „zadaniem opcjonalnym, lecz integralną częścią tożsamości chrześcijańskiej, ponieważ świadczenie jest częścią istoty samego powołania” (Konferencja Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów. V Zgromadzenie Ogólne. Aparecida, Gubin 2014, s. 26-31). W tej perspektywie należy dziś odczytywać wyzwania dla teologii kerygmatycznej.

W tej perspektywie także należy spojrzeć na ogromny dorobek wybitnego teologa, jakim był ks. Wincenty Granat, który „pragnął mówić i pisać o Bogu językiem zrozumiałym dla współczesnych, dlatego jego rozprawy teologiczne były pisane nie tylko językiem teologii, ale nade wszystko wiary. Uprawiał bowiem teologię tak, aby inni mogli znaleźć Boga” (s. 12). Anna Rondomańska, Autorka recenzowanej rozprawy doktorskiej, idąc za pilnymi wyzwaniami dzisiejszej teologii wobec głoszenia kerygmatu podjęła próbę nowego spojrzenia na teologię wybitnego polskiego teologa – uwzględniając nurt pastoralno-kerygmatyczny (s. 11) i jego nowatorstwo w myśleniu o misji głoszenia Słowa. Jako cel postawiła sobie „ukazanie, w jaki sposób ks. Wincenty Granat uprawiał teologię, aby służyła celom ewangelizacyjnym, jakie treści zawiera oraz co nadaje jej cechę kerygmatyczności” (s. 13). Ten ambitny cel został odzwierciedlony w konstrukcji pracy i zawartości poszczególnych rozdziałów w najważniejszych obszarach refleksji ks. Wincentego Granata nad omawianą problematyką, wyszczególnionych w trakcie analizy i porównania treści teologicznej zawartej w badanych źródłach. Struktura pracy ma rys właściwy dla analizowanego dorobku Teologa i jego refleksji nad omawianym zagadnieniem.

1. Struktura pracy

Rozprawa doktorska p. Anny Rondomańskiej liczy 303 strony maszynopisu, na które składa się 14 stron metodologicznie dopracowanego wstępu (s. 11-24), wprowadzający rozdział teoretyczny dotyczący problematyki kerygmatu jako głoszenia

Słowa, następnie trzech tematycznych rozdziałów poświęconych 3 zasadniczym obszarom refleksji ks. Wincentego Granata nad problematyką głoszenia Słowa, a więc: chrystocentryzmowi, perspektywie antropocentrycznej i ujęciu historiozbawczemu. Pracę zwieńcza zakończenie, następnie streszczenie i abstrakt w języku angielskim oraz bibliografia i wykaz skrótów. Praca zawiera 1116 bogato rozbudowanych przypisów i spełnia wszystkie kryteria odnośnie do struktury pracy w najwyższym stopniu.

W dobrze i w sposób szeroki zredagowanym wstępie Autorka wskazuje główny cel pracy, ale także szkicuje problematykę kerygmatyczności teologii, omawia źródła wykorzystane w pracy (dojmujący brak dokumentu z Aparecidy i podkreślenie jego roli jest tu szczególnie dotkliwe), prezentuje stan badań, określa metody zastosowane w pracy, uzasadnia proces konstruowania struktury pracy i zawartości poszczególnych części, a następnie konkluduje ukazując znaczenie pracy dla teologii. Autorka precyzyjnie omawia status questionis podjętej problematyki i wskazuje jednocześnie nowe pole badawcze dysertacji. Wstęp jest przemyślany i dopracowany.

Rozdział I jest wprowadzeniem w tematykę głoszenia kerygmatu, dookreśleniem terminologii, wskazaniem źródeł kerygmatu w Piśmie Świętym, doktrynie Kościoła, osobistym doświadczeniu i decyzji wiary. Następnie Autorka określiła cele kerygmatu poprzez 2 terminy: „nowego narodzenia w Bogu” – tu następuje rozróżnienie celu głoszenia kerygmatu od katechezy (powstaje pytanie o rys chrystocentryzmu, tak bliski ks. Wincentemu Granatowi: „nowe narodzenie w Chrystusie”?) oraz „nowego życia w Bogu” (analogicznie do punktu poprzedniego – „nowe życie w Duchu Świętym”?). W kolejnym punkcie został zaprezentowany jeden ze schematów treści kerygmatu, stosowany w praktyce duszpasterskiej, J.H. Prado Floresa, którego punkty zostały szczegółowo omówione na wybranych przykładach autorów podejmujących to zagadnienie. Tę część teoretyczną zwieńcza paragraf poświęcony warunkom przekazu kerygmatu, a więc wymagań wobec głoszącego kerygmat (m.in. cech, zdolności, form i metod dydaktycznych) oraz kontekstu odbiorców kerygmatu. Wreszcie, Autorka na koniec tej części dysertacji odnosi się w szerokim spektrum do problematyki kerygmatu w dziejach Kościoła.

Rozdział II został poświęcony chrystocentryzmowi teologii kerygmatycznej w publikacjach ks. Wincentego Granata poprzez założenie metodologiczne teologii

kerygmatycznej, elementy metody głoszenia Chrystusa współczesnemu człowiekowi, fundamentalne zagadnienia podstawowych prawd wiary chrześcijańskiej (miłość Boża, Ojcostwo Boga ukazane przez Chrystusa, Wcielenie i Odkupienie, teologalne źródło zbawienia w osobie Jezusa Chrystusa). Rozdział III jest natomiast refleksją nad dogmatyką ks. Wincentego Granata – antropocentryzmem będącym perspektywą teologii kerygmatycznej i wykorzystaniem tej refleksji w personalizmie chrześcijańskim oraz humanizmie chrześcijańskim, a także refleksją nad kerygmatycznym fenomenem Kościoła. W ostatnim rozdziale Autorka podjęła się analizy historiozbawczej perspektywy teologii, szczególnie zaznaczanej przez ks. Wincentego Granata choćby w strukturze treści teologicznych (zgodnie z etapami dziejów zbawienia) czy w traktatach dogmatycznych. Wykaz literatury został podzielony na cztery części: źródła w postaci dzieł ks. Wincentego Granata, dokumenty Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, opracowania dzieł ks. Wincentego Granata, inne opracowania.

2. Wartość merytoryczna rozprawy

Pod względem merytorycznym recenzowana rozprawa doktorska nie budzi zastrzeżeń. Podjęty problem badawczy jest oryginalny, gdyż brak jest na gruncie polskim jego całościowego naukowego opracowania. Nie ulega też wątpliwości oryginalność wybranych zagadnień, autorsko opracowanych przez Autorkę rozprawy; wybranych w kluczu kerygmatycznym. Rozprawa z merytorycznego punktu widzenia posiada wiele zalet, a więc niezwykłą aktualność podjętego tematu, syntetyczność i uporządkowanie zagadnień w sposób rozłączny i zupełny, dobrą analizę źródeł, dogmatyczne podejście w prezentowanych zagadnieniach teologicznych w zakresie tematyki teologii praktycznej, dowartościowanie teologii kerygmatycznej poprzez metodyczną analizę zagadnień teologicznych, połączenie dwóch obszarów teologicznych ze znawstwem i umiejętnym poruszaniu się na obu polach refleksji, dużą syntezę myśli w postaci autorskich podsumowań na końcu każdego rozdziału oraz zakończeniu pracy.

Podjęty przez Autorkę kierunek rozważań jest uzasadniony. Dochodzenie do wniosków może jednak następować różnymi drogami. Zdaniem recenzenta korzystne byłoby zastosowanie schematu kerygmatycznego do szczegółowego osobnego omówienia nie tylko na stronie tekstu w zakończeniu (s. 285-286), ale także być może do stworzenia alternatywnej struktury pracy.

Autorka solidnie dokumentuje jednak wypowiedziane przez siebie twierdzenia, cytaty zaś nie pełnią funkcji ornamentacyjnej, lecz stanowią merytoryczny komentarz do uzasadnionych poglądów Autorki na temat kerygmatycznej koncepcji teologii ks. Wincentego Granata.

3. Wartość metodologiczna rozprawy

Pod względem metodologiczno-formalnym recenzowana rozprawa odznacza się poprawnością stosowanych metod oraz spójnością i kompletnością ujęcia omawianego zagadnienia. Problem podjęty w rozprawie doktorskiej jest aktualny i ważny pod względem naukowym i z punktu widzenia nauk teologii dogmatycznej, jak i teologii praktycznej, także duszpasterstwa. Jest on w pełni zasadny oraz podjęty w sposób całościowy, ujęty w logiczny, rozłączny i przejrzysty schemat. Temat został sformułowany w sposób poprawny językowo. Oddaje on w pełni problem badawczy pracy, który Doktorantka podjęła w swojej rozprawie.

Rozwinięcie problemu jest oryginalne i poprawnie skonstruowane. Świadczy o tym uporządkowana struktura pracy, w której Autorka zastosowała kilka metod badawczych, choć sama wskazuje dwie: analityczno-syntetyczną (która swoją drogą nie jest poprawnie sformułowana i takowa metoda badawcza w ogóle nie istnieje – jest to najczęstszy błędny zwrot w opisie metodologii pracy częściej popełniany w pracach magisterskich, czasem jednak powtarzany w rozprawach doktorskich), a także porównawczą (s. 19). W pracy zastosowano jednak w praktyce metodę krytycznej analizy źródeł pierwotnych (dzieła sługi Bożego Wincentego Granata), następnie krytycznej analizy źródeł wtórnych (m.in. opracowania innych autorów dotyczące dzieł ks. Wincentego Granata), krytyczną analizę dokumentów źródłowych Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, metodę porównawczą, metodę syntezy wniosków w bardzo

przejrzysty sposób stosowaną m.in. w podsumowaniach do rozdziałów, zakończeniu, a także streszczeniu pracy.

Warto w tym miejscu podkreślić, że Autorka rozprawy poszła słuszną drogą, poddając analizie najnowsze dokumenty kościelne dotyczące obranego zagadnienia. Jedynym najbardziej dojmującym brakiem w literaturze przedmiotu jest niezwykle istotny dokument Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, którym jest dokument z Aparecidy, w bardzo wielu punktach odnoszący się do problematyki ewangelizacji w Kościele powszechnym, a w niezwykle dużym procencie do Kościoła w Polsce, zaś nieobecny w pracy jako istotne źródło (s. 14-15).

Metodologicznie poprawna struktura treści rozprawy i konsekwentne jej zachowanie pozwoliło Autorce rozprawy prowadzić poprawne analizy i uzyskać trafne wnioski, które świadczą o dojrzałości i umiejętności całościowego postrzegania poruszanych zagadnień. Analizy odpowiadają wymogom metodologii teologii dogmatycznej, są przekonujące i odpowiednio poparte źródłami oraz uzasadnione.

Poprawnością odznacza się także dokumentacja bibliograficzna. Została ona odpowiednio dobrana i należycie wykorzystana. O znajomości warsztatu naukowego u Autorki świadczą przypisy, w których znajdziemy nie tylko opisy bibliograficzne wykorzystanej literatury, ale też interesujące i niejednokrotnie bardzo poszerzone dopowiedzenia i wyjaśnienia, co znacznie ubogaca omawiane zagadnienie.

Jedyną drobną uwagą do prowadzonego przez Autorkę wywodu może być ta dotycząca pisania niemal całości pracy trochę „na kolanach” wobec autorytetu ks. Wincentego Granata, bez najmniejszych krytycznych wskazań w całości pracy odnośnie do prezentowanych myśli ks. Wincentego Granata, który stał się dla Autorki Mistrzem. Brakuje jakiegokolwiek krytyki twórczości tego Wielkiego Teologa, choćby prób wskazania jakichkolwiek dyskusyjnych sformułowań. Pokazałoby to dystans Autorki do badanych źródeł. Z drugiej jednak strony Recenzent nie wskazuje tego jako uchybienie, ponieważ teolog rozpoczyna i kończy uprawianie teologii właśnie na kolanach, zgodnie ze słowami Autorki i jej Mistrza: „w kaplicy” (s. 12).

Pani Anna Rondomańska konsekwentnie wyciąga wnioski z przesłanek i tworzy dojrzałą syntezę, czyniąc to w sposób zrównoważony i rzetelny. Proporcje między

poszczególnymi rozdziałami zostały starannie zachowane. Przedstawione powyżej uwagi i sugestie nie powinny wpływać na ogólny obraz pracy, bowiem ta pod względem formalnym nie budzi większych zastrzeżeń i zasługuje na uznanie.

Rozprawa doktorska p. Anny Rondomańskiej jest poprawnym opracowaniem od strony formalnej, z zachowaniem precyzji w sformułowaniach merytorycznych. Zauważyć można jedynie drobne uchybienia językowe (typowe dla tak obszernych opracowań literówki, jednak jest ich niewiele). Przed ewentualnym przygotowaniem pracy do druku należy dokonać korekt w słowach i wyrażeniach, na przykład już we Wstępie Autorka określa język współczesnej teologii jako „hermeneutyczny” i dalej uzasadnia niewielką dostępność tego języka – miała zapewne na myśli „hermetyczny” (s. 11), ponadto tematyka powinna być raczej „podjęta” niż „pojęta” (s. 11) i tak dalej. Powtarzanie wielokrotnie terminu ewangelia w rozprawie z teologii dogmatycznej może nieco dziwić, choć jest to maniera konsekwentna. Trudno jednak w rozprawie teologicznej traktować tenże zbiór jedynie jako gatunek literacki czy zbiór zasad moralnych – dla teologa będzie to jednak zamknięta całość, synonim „Pisma Świętego”, „Słowa Bożego”, stąd potrzeba wielkiej litery jest tu widoczna. Język pracy odznacza się jednak przejrzystością i uporządkowaniem, co ułatwia jej lekturę i potęguje zainteresowanie czytelnika. Całość strony metodologicznej pracy charakteryzuje dojrzałość, a także świadczy o dobrym teologicznym przygotowaniu Autorki. Widać także duży wkład Autorski w staranność o estetykę zewnętrzną rozprawy.

4. Kwestie do dyskusji

Rozprawa doktorska Pani Anny Rondmańskiej to opracowanie twórcze, ciekawe i oryginalne. Można dostrzec w nim znak relacji mistrz – uczeń, gdy Autorka pracy czerpie z warsztatu naukowego i trafnie odwołuje się do publikacji swego promotora oraz korzysta z kompetencji naukowych i wszechstronnych zainteresowań Mistrza. Tu Autorka miała ich dwóch – Promotora właściwego, ale także Mistrza poznawanego poprzez dzieła – ks. prof. Wincentego Granata.

Recenzowane studium rodzi pytania szczegółowe, dlatego zwracam się z prośbą do Doktorantki o ustosunkowanie się do następującej jednej kwestii, którą formułuję przed wnioskiem końcowym: Które kwestie / zagadnienia z dokumentu z Aparecidy są aktualne dla Kościoła w Polsce dziś?

5. Wniosek końcowy

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska mgr. lic. Anny Rondomańskiej stanowi cenny wkład w rozwój polskiej teologii kerygmatycznej i teologii dogmatycznej. Wyliczone zastrzeżenia nie podważają w żaden sposób naukowego waloru recenzowanej rozprawy.

Rozprawa ma dużą wartość, zwłaszcza dla formatorów ewangelizacji, formatorów seminaryjnych i wykładowców teologii dogmatycznej i teologii przepowiadania słowa Bożego w seminariach duchownych oraz na wydziałach teologicznych. Rozprawa powinna zainteresować także osoby zaangażowane w dzieło głoszenia słowa Bożego oraz duszpasterzy. Dlatego wskazanym jest, aby recenzowana rozprawa, po niezbędnych uzupełnieniach i korektach, przez jej ogłoszenie drukiem mogła znaleźć się w ręku większego grona czytelników.

Biorąc pod uwagę wszystkie przedstawione wyżej uwagi stwierdzam, że recenzowana rozprawa spełnia wymogi stawiane tego typu pracom, dlatego wnoszę do Rady Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego o przyjęcie rozprawy doktorskiej mgr. lic. Anny Rondomańskiej i dopuszczenie do jej publicznej obrony.

dr hab. Monika Przybysz, prof. UKSW

Warszawa, 24.07.2018 r.